

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

NOFEMERE 2010

MEPUTSO: 80

NAKO: 2½ diiri

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 24.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi.
2. O kgopelwa go bala letlakala le ka tlhokomelo pele o thoma go araba dipotšišo.
3. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka.
4. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o ithutilego lenyaga.
5. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
6. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO tše THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi	(25)
KAROLO YA C:	Papadi	(25)
7. Latela ditaelo tšeo di hwetšwago mathomong a karolo ye nngwe le ye nngwe ka kelohlolo.
8. Araba dipotšišo tše TLHANO:
 - Tše tharo go tšwa go KAROLO YA A
 - E tee go KAROLO YA B le
 - E tee go KAROLO YA C
 - Diriša lenanetekolo
9. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
10. Thoma karolo ye NNGWE le ye NNGWE letlakaleng le LEFSA.
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.
12. Botelele bja dikarabo tše telele:

KAROLO YA A:	250 – 300
KAROLO YA B le C:	400 – 450
13. Botelele bja dikarabo dipotšišong tše kopana:

Kabo ya meputso e tla šoma bjalo ka tlhahlo ya botelele bja karabo yeo e letetšwego.
14. Nako yeo e ukangwago:

KAROLO YA A:	metsotso 40
KAROLO YA B:	metsotso 55
KAROLO YA C:	metsotso 55

KAROLO YA A: THETO**Direto tseo di bonwego: Araba dipotšišo tše PEDI fela. [20]**

NOMORO YA POTŠISO	POTŠISO	MEPUTSO
1. (Go kwena)	Potšišo ye telele	10

GOBA**Ela hloko:** Dipotšišo tše di latelago di theilwe godimo ga sereto ka botlalo.

2. (Mophamola-dikanapa)	Potšišo ya setsopolwa	10
-------------------------	-----------------------	----

GOBA

3. (Afrika, Nagasello)	Potšišo ya setsopolwa	10
------------------------	-----------------------	----

GOBA

4. (Mphe Matšatši)	Potšišo ya setsopolwa	10
--------------------	-----------------------	----

LE**Sereto seo se sa bonwago: Araba potšišo e TEE fela. [10]**

5. (O a kgona)	Potšišo ye telele	10
----------------	-------------------	----

GOBA

6. (Ge ba ka tsoga?)	Potšišo ya setsopolwa	10
----------------------	-----------------------	----

ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo e TEE ye telele le e TEE ya setsopolwa.*KAROLO YA B: PADI****Araba potšišo e TEE fela go tšwa pading ye o e badilego. [25]**

7.(Lenong la Gauta: Padi 1)	Potšišo ye telele	25
-----------------------------	-------------------	----

GOBA

8.(Lenong la Gauta: Padi 1)	Potšišo ya setsopolwa	25
-----------------------------	-----------------------	----

GOBA

9.(Ngwana wa Mobu: Padi 2)	Potšišo ye telele	25
----------------------------	-------------------	----

GOBA

10.(Ngwana wa Mobu: Padi 2)	Potšišo ya setsopolwa	25
-----------------------------	-----------------------	----

GOBA

11.(Lešitaphiri: Padi 3)	Potšišo ye telele	25
--------------------------	-------------------	----

GOBA

12.(Lešitaphiri: Padi 3)	Potšišo ya setsopolwa	25
--------------------------	-----------------------	----

GOBA

13.(Tlhakoleng: Padi 4)	Potšišo ye telele	25
-------------------------	-------------------	----

GOBA

14.(Tlhakoleng: Padi 4)	Potšišo ya setsopolwa	25
-------------------------	-----------------------	----

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**Araba potšišo e TEE fela go tšwa papading ye o e badilego. [25]**

15.(Naga ga di etelane: Papadi 1)	Potšišo ye telele	25
-----------------------------------	-------------------	----

GOBA

16.(Naga ga di etelane: Papadi 1)	Potšišo ya setsopolwa	25
-----------------------------------	-----------------------	----

GOBA

17.(Lehufa: Papadi 2)	Potšišo ye telele	25
-----------------------	-------------------	----

GOBA

18.(Lehufa: Papadi 2)	Potšišo ya setsopolwa	25
-----------------------	-----------------------	----

LENANETEKOLO

Dira leswao la (✓) go lenanetekolo le le latelago go kgonthiśiśa ge e ba o lateletše ditaello gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO
A: Theto (Direto tšeo di bonwego)	1 – 4	2	
A: Theto (Direto tšeo di sa bonwago)	5 – 6	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	7 – 14	1	
C: Papadi (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	15 – 18	1	
Ela hloko: Mo KAROLONG YA B le C, hlokomela gore o arabile potšišo e TEE ye telele le e TEE ya setsopolwa.			

KAROLO YA A: THETO**DIRETO TŠEO DI BONWEGO:** Araba tše **PEDI** fela. (20)**DIRETO TŠEO DI SA BONWAGO:** Araba se **TEE**. (10)**DIRETO TŠEO DI BONWEGO:** Kgetha tše **PEDI** fela.**POTŠIŠO 1**

Sekaseka ka fao **tshwantšhokgopolo** e amago tlhalošo ya sereto ka gona. (Mantšu a e ka bago a 250 – 300.)

Go kwena – OK Matsepe

- 1 Ka meetseng se o se boifago wena ke eng
- 2 Ge dihlapa o di bolotša ka nose?
- 3 Ka ntle se o se boifago wena ke eng?
- 4 Ge le bana ba ditlou o sa ba noše a mabose?
- 5 Komelelo e iphile maatla, meetse ke madibana,
- 6 Fao ke mo o bunago o sa tshwenyega.
- 7 Ge ka ona o gana le ka a segwana –
- 8 Re nwe eng gore bophelo re bo thekge?
- 9 Bojato bja gago bo swana le bja lewatle
- 10 Le hupilego diphiri le ganago go di utolla,
- 11 Mereba ya gago e swana le ya dithaba ga e kgahle,
- 12 Gobane di gana ka ditsela ge re di bula.
- 13 Mohla dinoka le madiba di pšhela sa ruri,
- 14 Tlala le tlhokakwelobohloko di tlogo bolaela sa ruri,

Letl.40

[10]**GOBA****POTŠIŠO 2**

Bala sereto se ka kelohlolo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

Mophamola-Dikanapa – HML Lentsoane

- 1 Ke ipegile motsemogolo
- 2 Motse wa mabaibai,
- 3 Ka re ke moeng nkamogeleng.
- 4 Le šišintše hlogo tša phatla tša mašošo,
- 5 La re Matome ikgate mohlala.
- 6 Ke tlorotše ditsebe,
- 7 Ke tomola mahlo,
- 8 Ke gagalala melomo.
- 9 Ke tsene mo ka tšwa,
- 10 Ka tsena mola ka tšwa,

11 Ka bona dieta di felela lefeela,
 12 Gauteng e nkahlamela.
 13 Ke ile tau e ja mohlololwa,
 14 Ka rutlologa bothong
 15 Ka ipeletša bophoofolong.
 16 Ke thomile go phela ka letsheetshee,
 17 Ke theeletša mekgwahlanyana,
 18 Ke tsapela, ke taditetša mahlo,
 19 Ke gano' bona koporo,
 20 Ke tšhebela gara' mašaba ...

Letl. 48

- 2.1 Tsopola poeletšogare yeo e dirišitšwego methalothetong ya 9 le 10 o be o hlaloše gore ke ka lebaka la eng o realo. (2)
- 2.2 Laetša ka mo sekapolelo sa mothofatšo se dirišitšwego ka gona mothalotheong wa 12. (2)
- 2.3 Ka boripana hlaloša seo se tšweletšwego ke methalotheto ya 14 le 15. (2)
- 2.4 Hlaloša ka fao kgethontšu e dirišitšwego ka gona mothalotheong wa 18. (2)
- 2.5 Na sereti se šupa eng ka leswao la (') methalothetong ya 19 le 20? (2)

[10]**GOBA****POTŠIŠO 3**

Badišiša tematheto ye ka šedi gore o kgone go araba dipotšišo tša go e latela.

Afrika, Nagasello – P Mamogobo

1 Afrik'a molokotša nagagadi lepe sa badimo,
 2 Se wa atleng tša Rabadimo maakalale kukamadišhaba,
 3 Se wa ka hlakore se remarema meetsemagolo maphasalale
 4 Madiba a kgaoga a kgaphetša naga di le kgole:
 5 Mašokga wa Meditere fula la apeša Europa,
 6 Magale 'a rema Atlantiki photho la photomela Amerika,
 7 Intia gwa gweremana seoka gwa na pul'a marotholodi a magolo,
 8 Gar'a madiatala gwa rakala mpho 'a badimo Afrika.

9 Afrika nagamašotošoto, o le ramalwetši bohloko o kwa kae?
 10 Namane bohloko go baba kae, o lla sa mogolodi nong ya mahlomola?
 11 O gatilwe ke maswena matlakagothopa,
 12 Mabala o tšerwe o tsenetšwe ke phehli o fatološwa mala,
 13 O pherekantšwe kgopolo bana beng-šako ba bolawa ke tlala,
 14 Afrika boa, kgola meriti bana ba dule ka boiketlo.

Letl. 34

- 3.1 Temaneng ya mathomo moreti o dirišitše setlabelatheto sa tlogelo kudu. Tsopola mehlala ye MEBEDI go kgonthiša taba ye o be o bontšhe ka moo tšhomišo ya tlogelo e amago tlhalošo mo temathetong ye. (4)
- 3.2 Efa mohuta wa tshwantšhokgopolo wo tšweletšwago ke tšhomišo ya lentšu le, 'nagagadi'. (2)
- 3.3 Ke maikutlo afe ao a tšweletšwago ke moreti methalothetong ya 11, 12, le 13? Fahlela ka mabaka a MABEDI. (3)
- 3.4 Ke eng seo se šišinywago ke moreti mo mothalotheong wa mafelelo? (1)
[10]

GOBA

POTŠIŠO 4

Mphe Matšatši – BMT Makobe

- 1 Mphe matšatši Khutapelo;
2 Nkokeletše a borutho Mooketši;
3 O ntatswitše a tswai la go tswala;
4 Ke je boreku bja ka kgabo;
5 Ke kgabiše kgabo yago, Mong'a ka;
6 Ke kgono' kiba mokibo mpohong ya Ina l'ago.
7 Bona fase le rotha dikeledi.
- 8 Fase le rotha keledi,
9 Fase le porutla khulwana,
10 Fase le pikitla melaka;
11 Tlhaserumo ya tšatši e rupolla mookola,
12 Ihlongwedinkgetlo le šipha šego ka šego;
13 Šegoswiswi ke moo nta di ronwago,
14 Nnete le hlabile ka matshongwane.
- 15 Tšatši le a nananka, le a tšibatšiba;
16 Tlogolwana di kgamathetše maša' tsebo,
17 Nala di tla magapu go šetše mekiti.
18 Tšhemohwiti e sa rwa ... rwatla;
19 Mohlomongwe re ka kopanya,
20 Mohlomongwe re ka tlatlabanya,
21 Matsogo ke a Gago ...

Letl. 32

- 4.1 Tsopola mothalotheo wo o laetšago sešura temathetong ya 3 o be o fe le mošomo wa sona. (2)
- 4.2 Efa tlhalošo yeo e tšweletšwago ke tematheto ya 1 ka methaladi ye MEBEDI. (2)

- 4.3 Na ke mohuta ofe wa poeletšo wo o tšwelelago mothalotheong wa 12? Tsopola mohlala wa yona. (2)
- 4.4 Morumokwanothumo wo o dirišitšwego temathetong ya 3 o šupa eng ge o šomišitšwe ka tsela ye? (2)
- 4.5 Na moreti o šupa eng ka mothalotheong wa 5? (2)
- [10]**

LE**DIRETO TŠEO DI SA BONWAGO: (KE KGAPELETŠO)****HLOGWANA'TŠIE – Steve Kekana****DIRETO TŠEO DI SA BONWAGO: Araba se TEE.**

Araba potšišo ye **TELELE GOBA** ya **SETSOPOLWA**.

POTŠIŠO 5

Sekaseka sereto se sa ka tlase o lebeletše tše di latelago:

- Sebopego sa ditemana
- Methalotheto
- Morumokwano

O a kgona – Steve Kekana

- 1 Faranka ya bodiba bjo bo hubago ka bogale,
- 2 Le kgotlombo ya leswiswi yeo e bego e bo apešitše,
- 3 Go se sebopego seo re se bonago gonabjale,
- 4 Ka maatla a gago o di fetošitše.
- 5 Ruri o a kgona Kgoši ya dikgoši,
- 6 Wa tšea leswiswi wa phara lesedi,
- 7 Ka seatla sa gago sa go se tsebe thoši
- 8 Wa di aroganyetša nako ka bobedi.
- 9 Go aroganya tša fase le tša godimo,
- 10 Wa ala kobo ye botse leratadima,
- 11 Botse bja napa bja kaaka phadimo,
- 12 Gwa kgahliša, gwa gadima bokalegakadima.
- 13 Yo a rego ga o gona,
- 14 A a ikgopodišiše,
- 15 Yo a nyakago go ba makgolwakagobona,
- 16 A a lebedišiše.

- 17 Meetse o a laetše go ema felo go tee,
 18 A dira bjalo, gwa tšwelela naga,
 19 Dimela le diphedi tša ba gona sammaletee,
 20 Gwa ba gwa hlolega le tšona dikgaga.
- 21 O itše ge o lebelela, o kgahlega,
 22 Wena kgoši ya legodimo Ramasedi,
 23 Wa bona go nyakega sa go bonega,
 24 Ke moo o hloedilego letšatši le ngwedi
- 25 Meetse wa a tlatša diphedi,
 26 Lefaufau lona, dinonyana,
 27 Ka moka tšeo wa di dira ka bobedi ka bobedi.
 28 Wa di laela go atišana ka go tswalana.
- 29 O itše ge o tla ntšha boroto,
 30 Wa bopa motho ka lerole
 31 Seo ya ba gona go fiša moroto,
 32 Gwa se sa hlokega gore o di lekole.

Matl. 12 – 13

[10]**GOBA****POTŠIŠO 6**

Badišiša sereto se se latelago gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

Ge ba ka tsoga – Steve Kekana

- 1 Ruri ge bahu ba ka tsoga,
 2 Ba bona tše ke di bonego.
 3 Ke kwa ke šia ebile ke tšhoga,
 4 Gobane ke ba mmalwa bao ba ka se sellego.
 5 Gape tše ke di bonego Soweto,
 6 E fo ba dipšhešamare,
 7 Lefase le bodile ke phetho,
 8 Ke Yena fela a ka di tsenago ka bogare.
 9 Ka fa go opelwa: Go lokile,
 10 Ka go le lengwe dirotswana tša kgogo di a ethimola,
 11 Afa tlhompho bafeng e tla tsoga e boile?
 12 Goba ke no bolaiša kgopolo go edimola?
 13 Mohlomongwe ba ka kgonwa ke diphiri,
 14 Ke ra ge e ba ba lahlegetšwe ke sepikiri.

Letl. 16

[10]

- 6.1 Na sereto se ke sa mohuta mang? Šitlela karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 6.2 Tsopola morumokwanofelo methalothetong ya 13 le 14. Efa lebaka la karabo ya gago. (2)

- 6.3 Ke sekapolelo sefe seo se renago methalothetong ya 11 le 12? Bontšha
gore se laetša eng ge se dirišitšwe ka tsela ye. (2)
- 6.4 Ka boripana hlaloša molaetša wo o tšweletšwago ke sereto se. (2)
- 6.5 Mothalotheto wa bošupa o tšweletša maikutlo a mohuta mang a moreti?
Fahlela. (2)
[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI

Araba potšišo ye **TELELE** goba ya **SETSOPOLWA**. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a 400 – 450.

POTŠIŠO 7: PADI 1: *Lenong La Gauta* – HDN Bopape

Ngwala tshekatsheko yeo e kgodišago ya tirišo ya **thulano** mo pading ye.

[25]**GOBA****POTŠIŠO 8: PADI 1: *Lenong La Gauta* – HDN Bopape**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

SETSOPOLWA A

'Molato ke eng rato?' Ka botšiša ka boletiana.

'O re molato ke eng? Ikarabe! O reng o sa ikarabe? Na o setlaela mo o ka šitwago ke go ikaraba gore molato ke eng?' Brenda a fetola ka bogale. 'Nna ke be ke gopola gore o godile gomme o kgona go ikgopolela ka noši fela bjale ke gona ke thomilego go nyatša le go belaela bohlale bja mabjoko a gago.'

'Gabotse taba ya gago ke efe Brenda?' Ka botšiša ka pefelo le tlabego, sethito se thomile go elela mokokotlong wa ka.

'O se ke wa gopola gore ke tla ba setlaela sa gago go ya go ile. Ge e le nna o swanetše o tloga o hlokomedišiša gabotse gore na o gahlane le mang. Ga ke setlaela mo nka hlwago ke telelwa ke wena ...' **Brenda o rile ge a bolela bjalo ka bona lephoto la mororomelo le selaganya mmeleng wa gagwe.** O be a mphuraletše ka fao ke be ke sa kgone go bala sefahlego sa gagwe.

'Ga ke tsebe gore o bolela ka eng goba o lebišitše kae. Go nna o bolela fela dišiebadimo. Etšwa ka taba yeo o nyakago go e bolela Brenda. Molato ke eng? Ke eng seo se go lomago mogopolo?'

'Taba ye ya gago ya go lala o phapharega mašego ga ke e rate le gatee. O be o le kae bošegong bja maabane?'

'Ao! Na seo ke sona se go befedišitšego ka tsela ye?'

'Nka go botšiša potšišo le wena wa mphetola ka potšišo bjang? Ke re o be o ile kae bošegong bja go feta?' Brenda o botšiša ebile a itia malao ka letswele.

'Ke ra gore yeo ga se potšišo yeo o ka mpotšišago yona. O a tseba gore modiro wa ka ke o mobjang. Go go kgotsofatša, le ge ke sa kgahlwe ke dipotšišonyana tša mokgwa woo, e re ke go hlathollele.'

(Letl 8 – 9)

- 8.1 Na thulano ye e tšwelelago mo setsopolweng se e ama bjang tharollo ya bothata mo pading ye?

(2)

- 8.2 Tšweletša semelo sa Brenda o lebeletše tše di latelago:
- 8.2.1 Tihalošo ya molaodiši. (1)
- 8.2.2 Yena o reng? (1)
- 8.3 Na o bona go na le tswalano magareng ga lefoko le le kotofaditšwego le morero wa padi? (2)
- 8.4 Hlatholla sephetho seo se tšerwego ke Nnono go fediša kgakgano ye e tšwelelago setsopolweng se. (2)
- 8.5 Go ya ka tsebo ya gago ya diteng tša padi ye, na ke therešo gore Brenda o befedišitšwe le go tšhošwa ke seo se hlotšego thulano ya bona? Fahlela. (2)
- 8.6 Ke eng seo se ferehlilego maikutlo a Nnono gore mokokotlo wa gagwe o be o tšwe sethitho? (2)

SETSOPOLWA B

'Bakgomana, ga go selo mo.' Konstapolo Matseba a realo a šišinya hlogo. O ile a tima lebone a leba lebating. Ke ile ka mo šala morago, ra hlehla gape le phasetše go fihla re tsena gape ofising ya Sersanta Maroga.

Re rile go fihla go yena Matseba a re: 'Ga go selo Sersanta. E ka se be yena.' A realo a šikinya hlogo.

'Ga se yena?' Sersanta a realo a bile a senya sefahlego gannyane. 'Go lokile konstapolo.' Matseba o ile a retologa a tšwa. 'O na le mahlatsa mošaa! O tla tonyetšwa ke samente.' A realo a ntšhupa ka peipi.

'Kganthe molato ke eng, Sersanta?' 'Molato ke eng ka matsogo a ka?'

'Mo gongwe ga o tsebe ... go ya ka nna ga se o hlalefe mo o ka utollago ditaba tša go swana le tše fela e re ke go botše: Re a tseba gore Mdi Maleka o lwele le mmolai wa gagwe pele a ka hwa. Mo ntweng ya bona o itaetša a ile a ngwapa mmolai ka dinala... re humane letlalwana mo dinaleng tša gagwe. Letlalwana leo, go ya ka diteko tša rena tša laporathari, tšeo di dirilwego kua Tshwane, le tšwa mo karolong ya bokagare bja letsogo la go ja. Ka fao, gonabjale re na le leswao leo ka lona re ka tsebago mmolai le bohlatse bjo re ka mmegago ka bjona fela o tla lemoga gore ke taba ye boima go tšama re hlahloba matsogo a batho ka moka ...'

(Letl.155 – 156)

- 8.7 Go ya ka setsopolwa se, ke kgato efe yeo e swanetšego go tšewa ke maphodisa go nyakišiša yo a gononelwago goba mmolai wa Mdi Maleka? (2)
- 8.8 Na tikologo ye e dirišitšwego mo setsopolweng e tswalana bjang le morero wa padi ye? (2)
- 8.9 Moya wo o fokago mo o hueditšwe ke eng? Thekga karabo ya gago. (3)
- 8.10 Kgegeo ye e tšweletšwago mo polelong ya mafelelo ya Matseba ke efe? (3)

- 8.11 Tšweletša maikutlo a Sersanta Maroga ka morago ga go botšwa gore Nnono ga se mmolai.

(3)
[25]

GOBA

POTŠIŠO 9: PADI 2: *Ngwana wa mobu* – SPP Mminele

Ngwala tshekatsheko yeo e kgodišago ya tirišo ya **thulano** mo pading ye.

[25]

GOBA

POTŠIŠO 10: PADI 2: *Ngwana wa mobu* – SPP Mminele

Badišiša ditsopolwa tše ka tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago.

SETSOPOLWA A

Nkwe ke yena hlogo ya sekolo se. Ke mengwaga ye lesomepedi lehono ge a se hlahla. Monna yo a šetšego a thoma go kgalabja yo, ke motšwadinageng. O ithekgile ka mmolelwana wo o rego moprofeta ga a profete ga gabo. Ke yena yo e ilego maloba ge Phankga a re: 'Ke nna yo ke gorogile, Morena Lahlang', o yena a re: 'Ke leboga ka maatla Morena Mootli,' gomme a mo amogela ka atla tše pedi, a mmona e le letsogo la gagwe le bohlokwa.

O ile a se ke a mo sekela selo, a bipolla ka moka tše botse le tše di sekamilego, tšeo a tlogo di bona ge matšatši a hlaba, a dikela. Mantšu a gagwe ga a lebalege. A mangwe a ona ke ona ale re kwelego Phankga a a botša tatagwe. O be a hlomola pelo ge a laodiša ka moo a hlakilego le barutišigadi ba bane bao ba thušanago le yena, lebaka le letelele.

Ge a etshwa mantšu a go re: 'Ke na le kholofelo ye kgolo ya gore o tla thušana le nna lebaka le letelele ka gobane o le ngwana wa mobu wo,' ke ge Phankga a tsemile mahlo lebatong, a ile le megopolo, o ka re ke gona a phafogelago therešo ya gore ke yena *ngwana wa mobu*. Lahlang yena o ile a homotšwa ke go kgalega peipi ya gagwe. Efela matšatši a o katana le go tlogela sera se – motšoko. O ile a no re gwaaa! Gatee, a e tima. A re holofeleng gore o tla be a se feny.

O ile a tšwela pele Nkwe, a mo laodišetša ka botlalo ka moo yena a hlakišwago ke dipalo, Seburu le go opela.

(Letl. 7)

- 10.1 Ke eng seo se ferehlago moya wa Phankga mo setsopolweng se? (2)
- 10.2 Ke sephetho sefe seo se ilego sa tšewa ke Phankga morago ga poledišano ye? (2)
- 10.3 Na kgopolo ya Phankga ya gore ke yena ngwana wa mobu e godiša bjang thulano ya padi ye? (2)

- 10.4 Kgegeo yeo e tšweletšwago mo setsopolweng se ke efe? (3)
- 10.5 Go ya ka wena na o bona Lahlang a dirile gabotse ka go botša Phankga mafokodi a gagwe? Thekga karabo ya gago ka lebaka. (3)

SETSOPOLWA B

'Go lokile, go motlogolo. Mmutla o ka se rothe madi.'

'Ge re ngwadile lengwalo le, re swanetše go le posetša Mohola ka Mošupologo gore a le hwetše ka Laboraro goba ka Labone. Ke re taba ye e swanetše go ba sepipimpisepipamolomo, Malome. Ge e ka no tsebega, re tla tsena molatong wo mogolo. Le Mafamo a se ke a be a kwa selo ka yona.'

'O re nkabe ka mmotša? Ke tseba gabotse gore yena o tshwenywa ke go thelelwa ke leleme. Ke sepipimpi, sephiri sa rena le maboto a.'

'Taba ye nngwe ye e dirago gore ke senye leeto le le mphišago pelo le, ke go re ke tseba gabotse gore ge ke boa kua diphadišanong re tšo fenya, bahlapetši ba thuto le batho ba bangwe ba tliilo tumiša Lahlang, ba re ke ka lebaka la tshepedišo ya gagwe ye botse ya sekolo ge re tlo be re tšere sefoka; gomme rena bomorwa' Mootli re tliilo lebalwa, etšwe re bolawa ke go kgapha dikudumela re nnoši, yena a kwaetše kua lapaneng la gagwe. Fela ke tseba gabotse gore ge nka no ya Tshwane, ke swanetše go boa le sefoka. Le wena o ba kwele bana ba ka gore ba thuntšha bjang.'

(Letl. 75)

- 10.6 Na poledišano ye e dirišitšwego setsopolweng se e re laetša eng mabapi le tswalano ya baanegwa? (2)
- 10.7 Na potšišorethoriki yeo e tšweletšwago ke polelo ya Mokhura e šupa eng? (2)
- 10.8 Tirišo ya leswiswi le mollo wa leribiši e re utollela eng? (3)
- 10.9 Polelo ya Phankga setsopolweng se e re utollela semelo sefe sa gagwe? (2)
- 10.10 Na bothata bja Phankga le Lahlang bo ile bja rarologa bjang? (2)
- 10.11 Na o bona e le therešo gore ge sekolo se thopile sefoka go tumišwe hlogo ya sekolo e tšwe mošomo o dirilwe ke morutiši? Šitlela karabo ya gago. (2)

[25]

GOBA

POTŠIŠO 11: PADI 3: *Lešita Phiri* – OK Matsepe

Ngwala tshekatsheko yeo e kgodišago ya tirišo ya **thulano** mo pading ye.

[25]**GOBA****POTŠIŠO 12: PADI 3: *Lešita Phiri* – OK Matsepe**

Badišiša ditsopolwa tše ka tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago.

SETSOPOLWA A

Sebakeng sa gore Mphoka a tlišwe kgorong a lefišwe, Mabothe ka go tlalwa ke pelo ya ge ngwana wa gagwe a apeile potsa, a ntšha morentha wa dikgomo le nyaunyau ya dipudi gore a phumole Taudi megokgo ka tšona, fela gwa šala molato wa ge banna ba motse wa gagwe ba ile ba šala gae ge yena a phapharega a nnoši ka lebaka la tlalelo yeo a bego a na le yona. Eile mohla a laelago, a felegetšwa ke madira ao a bego a uwauwetša diphumolamegokgo tše. Dilefa tše e be e se tše di tšwago ka lešakeng la gagwe a nnoši. Mehleng yeo e be e re pele ga ge kgoši e bolokwa, go kutulogelwe batseta ba gagwe ka lerumo le tšhoša, kgamelo e re go epša, go alwe magogwa le mathebo ka phapošing yeo e dirwago ka fase, batseta bale ba bewa kua mojakong ba mo šireletše. Ka ge ba be ba mo hlankela bophelong bja gagwe, ge ba sa mo felegetše, yena kua a yago o ile go hlankelwa ke mang? Aowa, kgoši ga e hwe e le noši bana ba mp'ešu, a re se be kgano yeo e šikologago seolo etšwe bohudedu e bo tšere go sona. Naa re tla ba dikhudu tše bjang tše di lahlago legapi mola bagologolo ba re tšhipa e taga mohlabeng wa gabo yona?

Letl. 29

- 12.1 Ke potsa efe yeo e apeilwego ke ngwana wa Mabothe yeo e mo gapeleditšego go iša diphumolamegokgo go Kgoši Taudi? (2)
- 12.2 Na ditiro tša Mphoka di amana bjang le morero wa padi ye? (2)
- 12.3 Hlaloša gore moya wo o fokago mo setsopolweng se ke wa mohuta mang. (2)
- 12.4 Hlatholla tswalano magareng ga baanegwa ba, Mabothe le Taudi. (2)
- 12.5 Tikologo ye e tšwelelago mo setsopolweng se ke ya mohuta mang? Fahlela. (3)
- 12.6 Go ya ka fao o badilego padi ye, pheletšo ya Mphoka e bile eng? (2)

SETSOPOLWA B

Timelo ya Tšhwahledi e ile ya tlorola setšhaba ditsebe, ba se ke ba kwešiša gore ke ka lebaka la eng a ka timela mohla Mabothe a na le morero. Bontši bo ile bja fetša ka gore o bolailwe ke Taudi le Mabothe. Taudi o a gonontšha ka ge e sa le go bonwa le pelepele gore o na le seo a tlilego go se dira. E sa le go belaetša ge a direla yo monnyane menyanya ye e sa felego eupša yo mogolo a sa direlwe selo. E sa le go belaetša ge yo mogolo a romelwa ga Mabothe. Lehono go bonala gabotse gore maikemišetšo a gagwe e be e le eng.

Ditaba di ile go ba ka mokgwa woo, gwa re banna ba bangwe ba tla go bomorwarragwe go tla go botšiša gore go ka dirwang. Mola ba di begelwago, ba di boledišana le kgoši yoo a ilego a latola. Le ge boradia a na le bjona, ba ba ba kgotsofala etšwe ba sa bolele gore go ka dirwang. Afa Tšhwahledi – motho wa moriri le mahlo, a ka tloga a timelela ka mokgwa wo go sa tsebjeng? Mphatong wa Mabothe ga a ntshe, ka gae ga a ntshe – e ka ba ke mehlolo ya mohuta mang yona yeo? Ditaba di ile di tla befela pele, gwa bonwa serope sa motho kua thabeng. Go thwe se šukumeditšwe ka gare ga mešwana. Mola go bago bjalo, banna ba hlaba mokgoši wa sebakgomo banna. Letšatši leo go ile gwa senyega, Taudi ka go tlalelwa, a tšhabela ga Mabothe.

Matl. 62 – 63

- 12.7 Ke eng seo se gapeleditšego Tšhwahledi go ipha naga? (2)
- 12.8 Ke tiragalo efe yeo e lego phekgogo mo pukung ye? Šitlela karabo ya gago. (3)
- 12.9 Ka ntlha e TEE hlaloša semelo sa Tšhwahledi go ya ka fao o badilego padi ye. (1)
- 12.10 Na lehuto pading ye le ile la tlemologa bjang? (2)
- 12.11 Na ditokelo tša botho di reng mabapi le polao bjalo ka lehu la Taudi? (2)
- 12.12 Maikutlo a gago ke afe mabapi le go timelela ga Tšhwahledi? (2)
- [25]**

GOBA**POTŠIŠO 13: PADI 4: *Tlhakoleng* – MD Kekana**

Ngwala tshekatsheko yeo e kgodišago ya tirišo ya **thulano** mo pading ye.

[25]**GOBA**

POTŠIŠO 14: PADI 4: Tlhakoleng – MD Kekana

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA A

Motlanatšo o phafošitšwe ke seetša le mešito ya dieta. Ka nako yeo Mahlatse o be a šetše a beile ngwana ka magetleng. Mmeleng o be a hlatlagantše tše o ka rego o yo etela ntlhorwaneng ya lefase.

"Wena Mahlatse, go reng o eme ka dinao gare ga mašego? Gona ngwana yo yena o mmepuletše eng ka gore ga a lle?"

"Ke tseleng ka ge o mpona, ngwanešo. Ga ke tsebe mo ke yago fela le nnyakeleng Sentsho ga gabomma. Mediro ya tate ga e sa ntshwariša boroko. O ka re ge a boa mo go tlo senyega."

"Aowii, hle ngwanešo, bjale ga o sa emela gore mma a boe bookelong pele?"

"Ke a duma go mo emela fela letswalo la ka le mpotša gore o nkhwetša ke le lebitla. Ka go realo ke bona bokaone a hwetše ke sepetše go na le gore a hwetše ke hwile. Ga se ke sware diaparo tša go hlwa o a mpona. Go ra gore ke tla boa ge ke hweditše nako. Ngwana yo yena le ka se sa mmona."

Letl. 33

- 14.1 Ke eng seo se dirilego gore Mahlatse a iphe lešoka? (2)
- 14.2 Na Mahlatse o šupa eng ka mantšu a, "Ngwana yo yena le ka se sa mmona"? (2)
- 14.3 Na go tšhaba ga Mahlatse go amana bjang le morero wa padi ye? (3)
- 14.4 Moya wo o renago mo ke wa mohuta mang? Fahlela. (2)
- 14.5 Na polelo ya Mahlatse e re utollela eng ka semelo sa tatagwe? (2)
- 14.6 Go ya ka fao o badilego padi ye pheletšo ya Mahlatse le ngwana wa gagwe e bile eng? (2)

SETSOPOLWA B

Swele o ile ge a ewa bjalo ka nonyana ya ba go re sethunya sela le sona se a kgokologa. O ile ge a re ke a tsoga ya ba gore moisa yola a bego a lebile ka sethokweng o šetše a mmone kgale. Le gore o fihlile neng moo tiragalong ga go yo a mmonego. Ba no makala a šetše a tšhela moruti wa bona ka letswale la go fiša ebile a išitše maotwana godimo. Ya ba gore Gabariele le basadi bale ba šetše ba e tsene. Tšatši leo Swele o ile a tla a bethwa ke mafšega. Go be go lla mphašane le kwaekwae fela, ba sa mo fe nako ya go emelela. Le ge go le bjalo, ka moka ga bona ba be ba elelwa gore ge nkabe e se be leswika la Gabariele ba be ba ka se loke. Ba ile mola ba ekwa gore ga a sa kgona le go tsetla ba mo gogoiša ba mo lahla ka ntle ga tsela. Go tloga moo ba tšea sethunya sela gomme yo mongwe le yo mongwe a boela madulong a gagwe ka sefatanageng. Gabariele o ile a se ritšiša gore lerole la ntshe le felele ka ganong ga Swele. Ya ba gona ge ba mo tlogela a rapaletše moo.

Letl. 104

- 14.7 Na thulano ya Swele le boGabariele e bakilwe ke eng? (2)
- 14.8 Hlaloša tikologo ye e tšweletšwago ke temana ye. (2)
- 14.9 Molao wa ditokelo tša botho o reng mabapi le go betha? (2)
- 14.10 Ka boripana, efa molaetša wo o tšweletšwago ke setsopolwa se. (2)
- 14.11 Go ya ka wena o bona boGabariele ba dirile gabotse ka go tula Swele? Šitlela. (2)
- 14.12 Maikutlo a gago ke afe malebana le go bethwa ga Swele? (2)
- [25]**

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: PAPADI

Araba potšišo ye **TELELE GOBA** ya **SETSOPOLWA**. Ge o kgethile potšišo ye telele go KAROLO YA B, araba potšišo ya setsopolwa karolong ye. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a 400 – 450.

POTŠIŠO 15: PAPADI 1: *Naga ga di etelane* – MS Serudu

A e ka ba Serudu o atlegile tirišong ya **papalego** terameng ye? Tia di lle.

[25]**GOBA****POTŠIŠO 16: PAPADI 1: *Naga ga di etelane* – MS Serudu**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago.

SETSOPOLWA A

(Ke bošego Hunadi le Mphaka ba bonala ba le ka malaong go lla lehlaka la nko. Mphaka o bonala a bilokana a goragora mola Hunadi yena a ile ka boroko)

LENTŠU: Mphaka! Mphaka! Se ithobatše hlwaya tsebe!

MPHAKA: *(O a lora o a bilokana o a goragora mola Hunadi yena a ile ka boroko)*
Hmmm!

LENTŠU: Ke a go botša ge o ka se tliše bana bao gae ka ba bona pele ke ikela go bomakgolokhukhu o ka se lokelwe ke selo!

MPHAKA: *(O a goelela)* ljoo! Hunadi! *(O a robala)*.

LENTŠU: O tla yebela le lefase ka moka ba go tlaiša. O se lebale mantšu ao a ka.

MPHAKA: *(O a phaphama o gotetša lebone)* Hmm, ka lahlega ruri. Hunadi, Hunadi!
(O a mo šišinya).

HUNADI: *(O a phaphama.)* Ke eng? O reng o tšhumile lebone?

MPHAKA: O reng o ntesa ke goelela ka tsela ye?

HUNADI: O goelela le eng?

MPHAKA: Ke lorile toro ye e tšhošago.

HUNADI: *(O sa swerwe ke boroko)* Ke ye bjang yeo e tšhošago?

MPHAKA: Ga ke sa tseba gabotse gore e reng.

HUNADI: Wa be wa tšwa dikudumela bjalo nke o be o nametšwe ke baloi. A re robale o tla tsoga o mpotša gosasa.

MPHAKA: (*O ikhurumetša ka dikobo a kgokgona*) Ai! Ka tla ka bona dilo.

HUNADI: Tlogela go balabala. Toro ke toro. Ke meriti ya bošego. Robala Mogatšaka, o ikhutše.

MPHAKA: (*O a ikhurumolla mme o tima lebone, lentšu lela le kwala gape ge ba seno robala*)

LENTŠU: Mphaka! Mphaka! Ke re ge o ka se ke wa tliša bana bao gae pele ke ikela boyabatho o ka se lokelwe ke selo.

MPHAKA: (*O a hlobaela*).

LENTŠU: Ditšhaba di tla bapala ka wena wa ba wa diketso. O kwele!

MPHAKA: (*O a phaphama o tšhuma lebone*) Banna ke toro mang yona ye. Hei, Hunadi!

Matl. 19 – 20

- 16.1 Ke mohuta ofe wa thulano wo o tšweletšwago ke ditoro tša Mphaka? Šitlela karabo ya gago. (3)
- 16.2 Nako ye go bolelwago ka yona mo setsopolweng se e tšweletša tswalano efe ya baanegwa ba babedi ba? (2)
- 16.3 Ditumelo tša setšo di reng mabapi le ditoro? Thekga karabo ya gago. (2)
- 16.4 Ditiragalo tšeo di lego setsopolweng se di amana bjang le morero wa papadi ye? (2)
- 16.5 Na o bona setsopolwa sa ka godimo se ka bapalega sefaleng? Fahlela. (2)

SETSOPOLWA B

MPHAKA: (*O nyamile*) Ruri madimabe ga a hlapše.

HUNADI: Go hlomile bjang, Tholo?

MPHAKA: Ge e le boikhutšo go leno nka se tsoge ke bo bone Mogatšaka.

HUNADI: O reng o fela o hlhlatha? O tshwentšwe ke eng?

MPHAKA: Naga e mmeletše meetlwa ya noko.

HUNADI: (*O tshwenyegile*) O ra gore ba go lešitše mošomo?

MPHAKA: Ke bothata fela. Re bintšhwa mantshegele.

HUNADI: O reng o ntheletša pelo ka tsela ye. Phula sekaku boladu bo tšwe. Ke ikanne go go rwadiša maima a, Mogatšaka.

MPHAKA: Ke maketše lehono ke tsebišwa gore go tloga išago go tla ba le poso ye mpsha lekaleng la rena.

HUNADI: A ke re o tlo le efola mošomo, yo a tlogo?

MPHAKA: O reng o nkgaba o sa tsebe le mo taba ye e lebišago?

HUNADI: Kgane ke poso mang yeo o e bolelago?

MPHAKA: E tla ba ka godimo ga ya ka.

HUNADI: (*O maketše*) O reng?

MPHAKA: Go thwe e tla ba ka godimo ga ya ka.

HUNADI: Ga se gona gore re tšwele motse, Tholo?

MPHAKA: Ga go se sengwe. Motho ge a sa hlwe a go rata o go laetša ka ditiro tša gagwe.

HUNADI: Ruri re paletšwe, Mogatšaka. Ge re šetše re ekwa tša mo re yago bjale, re tla buša ra dirang?

MPHAKA: Sehlare sa muši ke go o tlogela.

HUNADI: Mphaka! O ra gore re yo fata segola se sefsa.

MPHAKA: Ke ge re tla dira bjang?

HUNADI: (*O a homola, o nyamile*)

MPHAKA: O reng o homotše. Kgane wena o bona bokaone re ka dirang?

HUNADI: O ra Bonwatau bo re bontšhitše digolo ruri! Ra lahlwa bjalo ka matlakala! Ra swielela ntle bjalo ka ditšhila ...

MPHAKA: Wo ke wona mogalakane wa bofaladi. O gama o lebile tsela. Ge mongleruo a re ntšhutelele o swanetše go mo šutelela a ikgamele dikgomo tša gagwe.

Letl. 94

- 16.6 Mohola wa mantšu a a lego ka mašakaneng poledišanong ye ke ofe? (3)
- 16.7 Hlaloša mebolelwana ye go ya ka moo e šomišitšwego ka gona setsopolweng sa ka godimo.
- 16.7.1 Phula sekaku boladu bo tšwe. (2)
- 16.7.2 Sehlare sa muši ke go o tlogela. (2)

- 16.8 Hlaloša maikutlo ao a tšweletšwago ke polelo ya mafelelo ya Mphaka o be o fe lebaka la karabo ya gago. (3)
- 16.9 Go ya ka moo o badilego papadi ye lehuto le tlemollwa bjang? (2)
- 16.10 Ge o be o le Mphaka o be o tla dirang ge ditaba di eme ka tsela ye? (2)
- [25]

GOBA

POTŠIŠO 17: PAPADI 2: *Lehufa* – P Mothupi

A e ka ba Mothupi o atlegile tirišong ya **papalego** terameng ye? Tia di lle. [25]

GOBA

POTŠIŠO 18: PAPADI 2: *Lehufa* – P Mothupi

Badišiša ditsopolwa tše ka tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago.

SETSOPOLWA A

LERATO: (*O bolela ka pelo*) Ke kgale ke eme mo boemapese eupša ga go sefatanaga se se tšwelelago. (*O lebelela sešupanako sa letsogo*) Ke go re ke hlaka ka mokgwa wo etšwe monna wa ka a e na le ditaxi? Ga ke tsebe gore na o nagana bjang ge a mpona ke hlakišwa ke dinamelwa ka tsela ye? A o ra lenyalo? (*Go tšwelela sefatanaga sa Ntshepe*) Sefatanaga se sele se rotoga go tšwa ka Matšhitaneng, mohlomongwe se ka tla sa nnametša. A ke nape ke se emiše mo gongwe se ka ema. (*O a emiša*) Ke na le mahlatse ka gore sese se a ema. (*O batamela kgauswi le sona*) Dumela, Buti!

NTSHEPE: Agee, Kgaetšedi, le kae naa?

LERATO: Molato ga o gona ge e se tšona dinamelwa tše tša go hlokwa. A ga le ye toropong?

NTSHEPE: Aowa, *Kgaetšedi*, ke felela ka mo Motetema. Nka nogo nametša ka go bea ka kua tselengkgolo gore o emiše le tše di tšwago boJane Furse.

Letl. 1

- 18.1 Laetša ka moo polelonoši ya Lerato e amanago le morero wa papadi ye. (2)
- 18.2 Tšhomišo ya ditaetšasefala mo methalading ya 1 le 2 e laetša gore lerato ga a nyalega. Fahlela. (2)
- 18.3 Na tikologo yeo mongwadi a e tšweletšago mo setsopolweng ke ya mohuta mang? (2)

- 18.4 Polelonoši ya Lerato e utolla maikutlo a botebo bja pelo ya gagwe. Na maikutlo ao ke afe? (1)
- 18.5 Go namela ga Lerato koloi ya Ntshepe go amana bjang le phekgogo ya papadi ye? (2)
- 18.6 Na poledišano yeo e tšweletšwago setsopolweng se e ka bapalega sefaleng? Fahlela. (2)
- 18.7 Na bothata bjo bo tšweletšwago ke polelonoši ya Lerato bo rarolotšwe bjang? (2)

SETSOPOLWA B

LERATO: *(O athile mokotlana o tsena ka boiketlong moo go lego Radithekisi)*
Dumela, Rato.

RADITHEKISI: *(O tsoša sefahlego se se šišitšego ka manyami)* Nxa! *(O šikinya hlogo)*

LERATO: *(O maketše)* Ke re na le hlwele bjang, Moratiwa?

RADITHEKISI: *(O itira mo nkego ga a kwe selo)* A o bolela le mang?

LERATO: Ao, Moratiwa, ke bolela le wena.

RADITHEKISI: *(Ka bogale)* O re go reng?

LERATO: Ke re le hlwele bjang lehono?

RADITHEKISI: A wena o be o nyaka ge re ka hlwa bjang?

LERATO: *(O sa tlabegile)* Kgane go senyegile kae lehono, Moratiwa?

RADITHEKISI: O tlo re go tseba wa dira eng?

LERATO: Eupša ...

RADITHEKISI: *(O mo tsena ganong)* Gabotsebotse o ntshwenyetšang?

LERATO: *(O tlabega go ya pele)* A o ra ge ke go tshwenya ka eng?

RADITHEKISI: Se fetole potšišo, mmalegogwana tena! Ke re gabotse o nyakang go nna?

Letl. 16

- 18.8 Bontšha ka moo polelo ya Radithekisi e laetšago kgatako ya ditokelo tša Lerato. (2)
- 18.9 Na moya wo o fokago mo o bakwa ke eng? (2)

- 18.10 Na poledišano ye e dirišitšwego mo e amana bjang le:
- 18.10.1 Semelo sa moanegwa go lebeletšwe Radithekisi? (2)
- 18.10.2 Ditiro tša Lerato? (2)
- 18.11 Ke ka lebaka la eng mongwadi a dirišitše "Eupša ..." mo polelong ya Lerato? (2)
- 18.12 Ge e be e le wena Lerato o be o tla dira eng ka monna wa mohuta wo? Efa dintlha tše PEDI. (2)
- [25]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80